Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СВЕТ

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА «СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера деиз ● ЕРА, 18 АПРЕЛЬ, 1985 ШУ. ● № 46 (7081). ● Мах 3 кеп.

Агропромышленни комплекса болхлой! Сихъе юртбоахама производства интенсификаци! Мохк продовольствецеи юртбоахама бийдалцеи тешшаме Іалашделга вІаштІехьдаха! ТІаГІертте къовсам лоаттабе Кхачан программа кхоачашъяр духьа! (КПСС ЦК ТІаХьехамашцара).

Люцерна кхаша

ЙОККХИЙ ТАРОНАШ ЙОЛА КУЛЬТУРА

ХІаиз цхьаннена а хьалхдаха а моггде а дезаш люцерна ти кхеделга. ДІадаХьа шин шера дукхача колхозийн совхозийн лаьтта лелаелаш тІийнбо хьайбай боахм доаькъарга ІалашбаРа из маьхера бобови культура кхеанза ярг ца хиларах метт, из бонкха пайда луш лелаеРх а. Из пхеталвеІ «НаРуский» комсий совхоза кхаьгаьмхоша а.

Соахна фуна лаьрХІа ши бІаь гетара тІа мара кхеанзар наурдаца люцерна. ХІаьта 146 зоар сом цІена пайда баьлар боахама. Цуо совгІа, люцерна кхаша йиш хилийтаЙ хьайбаитта эшаш йоЛа тІехдика йол а, хІаьта маштта деття доахан шелал хьатІаьлца мошача баьцца кхоабордоаа сеиах а Іалашъе. Цо а МТФ колективга йиш хилийтар шуреи дулхи даккхарех паччаьхьалкхенга доахарен план толаме кхоачашъе.

Доккхи динахетар хилар паччаьхьалкхента дехчаа гих цо совхоза 3 эзар центнер гаргга доаханнен хьаькъарцаш тен хиланза ярГйоаца комбикорманш яларах. Люцерна ги вьрдачул тІехьаГІа, кагий аьта ча оьхьа а оьхьаш, цунах витаминнан хьоар дауькхар, доакъарга грапулаш йир.

— Люцерна кхеаР атта болх бац, хІаьта а из болх бІча лаьтта лелаелий къьхьегамах мах дика ду, — йоах совхоза директора Геннадий Ефимович Петренко. — Масала, соахна ти ваьнна люцерна кхеепл хиннача виъ сагах лаьттача аьенос духьал тІехьа тІателаш доЛя вхчеи премии лоарХІаш 11290 сом йицар. Цуо совгІа, аьенойХІара члено аванс доарХІаш бетта-беттаийдаЛ 168 сом.

Уьк шерра а люцерна ги кхеду опытни механизатора Акаев Асламбена кулгалдеча виъ сагах латтача подрядни аьенос. Цуо ТІаьнна — трактористаш Акаев Сайид (аьенъеьвоа воша), Минаев Абу, Стахеев Сергей, Ямзза хоарасчет юкъеЛоаламй аьенос, пудухьа хьалхарча дийнахьа дена овсаре баьца оа Іеш, эЛамигачун а доккхачун а дас саина хьурмат деш, кходен бу бохь аьенос.

— Уьк шерре а кІезнга кхоьдаЛдан оаха доагорн машиндаьштаьн, — яхаш дуьн А. Акаева. — Цо йиш хьалитаРьга тхога 20 апреле, В. И. Ленин ваь 115 шу диІара хетадаь коммунистически субботник долча дийнахьа кхоьдаЛча доагорца болх бе.

163 гектара тІарча люцерна ІаЙ а тІехьа ЦунаЛ даьд аьенос, РУМ-ий новьчсталца механизатораша хІара гектара тІа 500 килограмм чоалхаш минералиьн удобренеш тайсар. КІезнга йІоах ма еллинге а дискаш тоххийр люцерна кхаЙ тІа, ТІаькхха, люцерншца ЦунаЛ дара процесс тадаьна ца хиларах а цудухьа аьенойн мукъа ха кІезнга ца хиларах а механизатораша кхы культураш хкечра а иоашта лаьтта дуЛа дийхаЙ. Из цар дехар совхоза вдминистраце кхоачаш ца ваьнна шелал хьатІаьлца мошача баьцца кхоабордоаа сеиах а Іалашъе. Цо а МТФ колективга йиш хилийтар шуреи дулхи даккхарех паччаьхьалкхенга доахарен план толаме кхоачашъе.

Доккхи динахетар хилар паччаьхьалкхента дехчаа гих цо совхоза 3 эзар центнер гаргга доаханнен хьаькъарцаш тен хиланза ярГйоаца комбикорманш яларах. Люцерна ги вьрдачул тІехьаГІа, кагий аьта ча оьхьа а оьхьаш, цунах витаминнан хьоар дауькхар, доакъарга грапулаш йир.

— Люцерна кхеЯр атта болх бац, хІаьта а из болх бІча лаьтта лелаелий къьхьегамах мах дика ду, — йоах совхоза директора Геннадий Ефимович Петренко. — Масала, соахна ти ваьнна люцерна кхеепл хиннача виъ сагах лаьттача аьенос духьал тІехьа тІателаш доЛя вхчеи премии лоарХІаш 11290 сом йицар. Цуо совгІа, аьенойХІара члено аванс доарХІаш бетта-беттаийдаЛ 168 сом.

Уьк шера а люцерна ги кхеду опытни механизатора Акаев Асламбена кулгалдеча виъ сагах латтача подрядни аьенос. Цуо ТІаьнна — трактористаш Акаев Сайид (аьенъеьвоа воша), Минаев Абу, Стахеев Сергей, Ямзза хоарасчет юкъеЛоаламй аьенос, пудухьа хьалхарча дийнахьа дена овсаре баьца оа Іеш, эЛамигачун а доккхачун а дас саина хьурмат деш, кходен бу бохь аьенос.

— Уьк шерре а кІезнга кхоьдаЛдан оаха доагорн машиндаьштаьн, — яхаш дуьн А. Акаева. — Цо йиш хьалитаРьга тхога 20 апреле, В. И. Ленин ваь 115 шу диІара хетадаь коммунистически субботник долча дийнахьа кхоьдаЛча доагорца болх бе.

163 гектара тІарча люцерна ІаЙ а тІехьа ЦунаЛ даьд аьенос, РУМ-ий новьчсталца механизатораша хІара гектара тІа 500 килограмм чоалхаш минералиьн удобренеш тайсар. КІезнга йІоах ма еллинге а дискаш тоххийр люцерна кхаЙ тІа, ТІаькхха, люцерншца ЦунаЛ даьд процесс тадаьна ца хиларах а цудухьа аьенойн мукъа ха кІезнга ца хиларах а механизатораша кхы культураш хкечра а иоашта лаьтта дуЛа дийхаЙ. Из цар дехар совхоза вдминистраце кхоачаш ца ваьнна шелал хьатІаьлца мошача баьцца кхоабордоаа сеиах а Іалашъе. Цо а МТФ колективга йиш хилийтар шуреи дулхи даккхарех паччаьхьалкхенга доахарен план толаме кхоачашъе.

Доккхи динахетар хилар паччаьхьалкхента дехчаа гих цо совхоза 3 эзар центнер гаргга доаханнен хьаькъарцаш тен хиланза ярГйоаца комбикорманш яларах. Люцерна ги вьрдачул тІехьаГІа, кагий аьта ча оьхьа а оьхьаш, цунах витаминнан хьоар дауькхар, доакъарга грапулаш йир.

— Люцерна кхеЯр атта болх бац, хІаьта а из болх бІча лаьтта лелаелий къьхьегамах мах дика ду, — йоах совхоза директора Геннадий Ефимович Петренко. — Масала, соахна ти ваьнна люцерна кхеепл хиннача виъ сагах лаьттача аьенос духьал тІехьа тІателаш доЛя вхчеи премии лоарХІаш 11290 сом йицар. Цуо совгІа, аьенойХІара члено аванс доарХІаш бетта-бетта йийдаЛ 168 сом.

Уьк шера а люцерна ги кхеду опытни механизатора Акаев Асламбена кулгалдеча виъ сагах латтача подрядни аьенос. Цуо ТІаьнна — трактористаш Акаев Сайид (аьенъеьвоа воша), Минаев Абу, Стахеев Сергей, Ямзза хоарасчет юкъеЛоаламй аьенос, пудухьа хьалхарча дийнахьа дена овсаре баьца оа Іеш, эЛамигачун а доккхачун а дас саина хьурмат деш, кходен бу бохь аьенос.

— Уьк шерре а кІезнга кхоьдаЛдан оаха доагорн машиндаьштаьн, — яхаш дуьн А. Акаева. — Цо йиш хьалитаРьга тхога 20 апреле, В. И. Ленин ваь 115 шу диІара хетадаь коммунистически субботник долча дийнахьа кхоьдаЛча доагорца болх бе.

ПЛАНАЛ СОВГІА ДІАБИХЬА МУХЬ—3 ЭЗАР ТОНН

Вышегуров Ийса дикаГІа вола водитель саина вовш Наврановскин АТП болх беча наха. 1958 шера дІаБолабеЛар цун къаьхьегама виъ ву предприятие. Шераш дІа мел ух ланклора балха говзаЛ. ХІана аьлча, хІама хара тІакхувш волча Ийсас чехка дІаЛар шийна опыт йолча водителца дІахьехар.

ДадаХ шераш. ХІаиз коммунист Вышегуров дийнахьара нормаш 190 — 200 процент кхоачашъеш ва. ХьалхарчА квартала ✓план 145 процент кхоачашъяйра дикаГІа волча водителца.

Коталон сийна 2,5 эзар тонн хаЛкъаБоахама муХь дІа-ЦХа бехьа денгар тІаийнадар Вышегурова-ер шу доДадаУш, кІезнга хІаиЗде 3 эзар тоннаЛ совгІа из дІа-ЦХа а сихЛаБ цо.

АТП дІа мел доладьча дикачоа инициатор хІаДарг торра вова-Ийса цунца болх беча наха.

Дуьхьа да Вышегурова хьаьнала хьаьхьегам белгалдоаннаш тийна совгІаташ, ЦХа бІрналаш.

СУРТА ТІА: І. Вышегуров.

И. ПЛНЕВА сурт.

Ядерни герза ду тохкамаш дехкарах долча деша

СССР Лакхехьарча Совета Президиумс кхаьчад ядерни герза деча дерригача тохкамашца 1985 шера 6 августа — Хиросимаца атомни бомбаш тІийнйта 40 шу дузача дийнахьа денз мораторий кхайкаяра тІахьехам беш доЛа «Оборонни информеце центр» ЦЦХа американски организацце кулгалхой Дж. Р. ЛароКен Ю, Дж. Кароллан кхайнарал.

Шийна ТІаьнларга хьежжа Вашингтонерча СССР посольства дІаДеннад ца кхайкарала дола йоп. Ответа тІа, белгалца аьЦча, даГадохІ? Советски Союзо цІца саина дукхХазза а ядерни герза деш доЛа дерригача тохкамаш соцадара хьаьхьаЦХа США-ца а кхыЦХа ядерни державашца а предложеешш тийнна хилар. ДоагІаш дола договор кийдЦара аьтуув бо ЦХа хьалаш вІаштІехьдаХа ГІулакхера СССР-о хьалхдаьхад ядерни герза долаш йолча паччаьхьалкхенаца вІаши дага а яьнна белгалдаьча дийнахьа денз моллагІча ядерни делхамашта мораторий кхайкаяр санна дола практически чакхдоаннаш дергдола ГІулакх а.

Советски Союз ранза я, мораторий дІайолаьу ди, кхайкарала авторашца яхьача тайнара, 1985 ш. 6 август — Хиросимаца атомни бомбаш тІийнйта 40 шу дуза ди хилийтара. Кхыча ядерни держдаларе, цу тайнара мораторий хьаьхьагІе ца кхайкаьхьа хила йиш йолаш яр ядерни герза деш дола тохкамаш геттара а массаре а дехкара ЦХа хьаьхьаЦХа договор дІлЦХа шийнГІулакх деш из хилийтар дуХьа. ХІаиЗарча кхаЦХа, белгалдоаьхьа жопа тІа, ядерни делхамашца соцадар сихдаь ядерни гергга хьаделга ГІулакхера ходоаЦХа ядерни гергга ЦХа ЦХа ЦХа

КАДРАЛА БОЛХ— КЕРДАЧА ДЕКХАРАШКА ХЬЕЖЖА

КПСС Грозненски горкома пленумера

— Керттера да кхоанен уйлаг еш кадрашцара болх бар.

— Из нийса да. Царца вай болх барга хьежжа хул гІуьнаях.

— Балха стиль хуьца еза. Кхетамца кадрашца болх барах тІийна хургда Іилмаг технически прогресс сихьчча вай доахаргдоча толамаш.

Цу тайпара къамаьл дар Грозненски горкома пленумо болх ДІабодаьлаьхьа цига гулбеннарца ВІашн деш хиннар. Массаза а ганна, коллективашкара кердадар дуьнаш ВІашн дагабІаш бар пленума членаш. Цар массанг а уйла ТІаошаш дар пленуме дувца оттадаьлаьхьа. «КПСС ЦК Даделаргаца хьежжа кадрашца болхи цунна партийни кулгаллера стиль а пьаьвнаш а тоадарен даьхьера городской партийни организацие декхарийн».

Гуччахьа къамаьл де гулбеннарчу дар уроаттадеш яр цу хьанъеьха КПСС Грозненски горкома къаьнаьрчу секретарь Н. И. Семенова ень доклад.

—Уьш тІехьарча хала белгалдаьлаьнгдар вай кадрашца политически сеннарчаш а юкъарча дешарех культурно-технически боарам а, — белгалдаьлаьнкар докладчика. — Городе болх беча ваьхьа хІара хьоалаІІвар лаьхера с юкъъера специальни дешар дийша ва. Оцда дегІаььхьаг Іилмаг а Іилман-технически а кадраш. Хьаьз вуьзашка а Іилман-технически институташка а болх бен ва Іилмай 35 доктори 695 кандидати.

Горкоме а райкомашка а лерраГІа чакхдоаькх кулгалдеча а бекттокъаьчаьнга а балхашка нахлаьхи нагирхойн хьежаьбелла. Горкомеи райкомийн секретаршта юкъе хІара хьоалаІІа ер хьалсаг я. ХІаьта юхььыцарча партиорганизацей секретарех 47 процент кхалкъ ер. Горкомеи райкомеи номенклатурана юкъебоаГІача болхлоеь 33 процент 40 шерага ихьчанна бола кадрашца. БонкхаГІоблча новкъосташа ихьана, цар толамца яхьчу хьоашца ТІехьлашца оттадь декхарашца.

ХІара шера 2,5 заар саго дейн парткомашкарча, райкомашкарча, горкомерча школашкеен семинарашеен. Уьш пятилетка першашка марксизма-ленинизма университет йистеьлькхай 2700 саго. Дуькхача партийнаш а советски а болхлоца лийнад Лакхеьхьарча партийни шкоде, КПСС ЦК общественни Іилмай Академерча балха говзал лаьхьеча институте, обкомс масе а хана болх бен болуча курсашка.

Кадрашца эшна ихетам баьдаран уж ИоагрГІа таханарш ТІехь-ТІехьаГІа дуькхаГІа пайда ой перра къаьлаьлларех, общественно-политически аттестаци а стажировка а чакхъхарах, партийни комитетий секретарашца ПІе ТІе горкома бюро балха дарца йир пленуме КПСС Заводской райкома.

Райкома е парткома цу тайпарча позицех доалаче зулламах дийцар пленуме къаьмаьлаш даьча «Трансмаш» завода тоьхара Б. И. Анденнеен, Грозненски Іилман-технима института парткома секретаре Г. М. Радченкос, кхьаьрашца. Цар белгалдаьлхкар, парте хаттаьлаьлаьрхІа і йола, цІахьаьхьа шийна ТІадиллача ГІулакхех лоарХІа ца бен биса кулгалгой, нердача бехтокхамеча балдаьнгІ ТІехьаьбеш йола моттигашца хІана а районашка нийслуш хилар. Тахаьнаьлца цун хардьхьара ГІулакхеш пеш а дадийнаш вола «Ремстройбыт» РСУ начальник хинна Б. Х. Халидов, художественни промыслой производственни объединение кулгалдеча белгаш оттаьвьа, болх бохабар бахьан ГІулакха ТІара дАвакхха хинна экспериментальнО механический завода директор И. Е. Юрченко.

Іоха а Старопромысловски районе кулгалдулгалдеш бен ва. Иэзаьно масалаш кхы а доаладе йиш яр. Пленуме белгалдаьлхкар ер ТІайпара моттигашца ДІахо йоьдача хана хила йиш йоаьдилга.

Шенкъашта къаьмаьл хилар пленуме хилиъца дечуьтий Советий лоарХІам лаьхбарах. Из ІаІадиде деза, белгалдаьлхкар пленуме, советски болхлой хьехоркІела, ДІаннийсбелга, царна кхетам лулга белгалда тоадарца, советашка депутаталца хержача коммунистий бехкоталлаш ер ТІара. Иэ ИІра кринка йир къаьнаьча тайпара болх бечча советски болхлоца. Цу хьаьчьеьца ЦІерашца йьхарпата юкъе бар торгеполома культура отдела заведующий В. М. Алдамов, Октябрьски райисполкома секретарь Г. А. Круглова, горисполкома отделе заведующей А. М. Галютин, В. Д. Сологубов, Старопромысловски райисполкома председателе заместитель К. Х. Амрнев.

Пленуме чоагІГІа теркам секретараца А. М. Михайловайца а. Ший иэз ДІа мол кхоачар деш хиннад цо, мо-бонарчо а наччаьхьаьлаьрга а дисциплина директора телхаьлъ моттигаш кьаьлаьхьа ІІерташ, кулгалхочун сий ІІо ца доаьнгІ ер ер ІІо ца ІІо хеташ. Цу хьаьхьеьхьа а, иштта парторгранзацешкара хьаьл ИоагрГІа ца довзара а, кулгалхошкара дозІІар ІІатеІІа хьа ца дехара я ЦІенкаштта, критика йир пленуме КПСС Заводской райкома.

Райкома е парткома цу тайпарча позицех доалаче зулламах дийцар пленуме къаьмаьлаш даьча «Трансмаш» завода тоьхара Б. И. Анденнеен, Грозненски Іилман-технима института парткома секретаре Г. М. Радченкос, кхьаьрашца. Цар белгалдаьлхкар, парте хаттаьлаьлаьрхІа і йола, цІахьаьхьа шийна ТІадиллача ГІулакхех лоарХІа ца бен биса кулгалгой, нердача бехтокхамеча балдаьнгІ ТІехьаьбеш йола моттигашца хІана а районашка нийслуш хилар. Тахаьнаьлца цун хардьхьара ГІулакхеш пеш а дадийнаш вола «Ремстройбыт» РСУ начальник хинна Б. Х. Халидов, художественни промыслой производственни объединение кулгалдеча белгаш оттаьвьа, болх бохабар бахьан ГІулакха ТІара дАвакхха хинна экспериментальнО механический завода директор И. Е. Юрченко.

Іоха а Старопромысловски районе кулгалдулгалдеш бен ва. Иэзаьно масалаш кхы а доаладе йиш яр. Пленуме белгалдаьлхкар ер ТІайпара моттигашца ДІахо йоьдача хана хила йиш йоаьдилга.

Шенкъашта къаьмаьл хилар пленуме хилиъца дечуьтий Советий лоарХІам лаьхбарах. Из ІаІадиде деза, белгалдаьлхкар пленуме, советски болхлой хьехоркІела, ДІаннийсбелга, царна кхетам лулга белгалда тоадарца, советашка депутаталца хержача коммунистий бехкоталлаш ер ТІара. Иэ ИІра кринка йир къаьнаьча тайпара болх бечча советски болхлоца. Цу хьаьчьеьца ЦІерашца йьхарпата юкъе бар торгеполома культура отдела заведующий В. М. Алдамов, Октябрьски райисполкома секретарь Г. А. Круглова, горисполкома отделе заведующей А. М. Галютин, В. Д. Сологубов. Старопромысловски райисполкома председателе заместитель К. Х. Амрнев.

Пленуме чоагІГІа теркам

Толамаш доаьдаш хьалоаГІарех я Нохч - ГІаГІаГІий Іилмоп управленга чоІоаГІаГІа № 4 йолча СМУ-ца Зудилова Алла Василевнеца ІІадагдаьлхкар.

Массеьх ПУ ца цо ерригга управленге хьаьлле ЛІелаю. ХІаьта уж толамаш кхы лаьГІ на. ДоаьнгІ ер ер ІІо ца доаьдгІийнаьхьа ІІо болх бен бригадо мел лаьхьа ахча Машара фонде дІаьхьожадир дехаш.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) отделочникашт М. Кодзоев, А. Туршаева, С. Идрисов, А. Юсупова, С. Идриссе.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХАНАЛ ХЬАЛХАБУВЛАРАШ

Хьаьхьегама оьсарле лаьхьарах продукцера ДІадодар ІІо ІІехьара кьовсам шерра баьржаьр «Грознефтегаз» яхача управленге колективе юкъе.

Пуна доаьл тешад да уьхх шера ДІабахача кхаь бетта планал совгІа цо 1174 эзар кубически метр газ 100 тонн стабильни йоаьда газонн конденсати яьнхча хилар. ХІаьта цу юкъа хьаьхегама оьсарле планал совгІа 2,2 процент лаьхьеннай, дечьаьрах совгІа ер ІІо ца доаьдгІийнаьхьа яьккарх баьнна пайда 81 эзар сом ба.

Дика лел управленге ГІулакхаш уьхх апрель бетта а.

ХІаьнзе цхьа миллион куйчесш метр гарга газ 85 тонн стабильни йоаьда конденсати яьккхай.

Управленге таханарча дийнахьа балха тІеьхьаьсаш цхьаькха цех, участок ІІІ. Бакъда, царна юкъе а ІІІ-ГІаГІа социалистически яьь йоаьрашь, лаьхьа эьохкарш хилаьрца белгалда я А. Баданянин А. Жучкович кертеЛатта цхьоалаГІен ПиІаьГІен йоаьдилга.

Ший хьаьхьегама толамаш управленге колективо хетаГІ Котало яьккха 40 шу дизара.

* * *

Шера план 29500 метр хІоаргал долаш бурув а теха. 28 декабре кхоачашле социалистически денхаьрашт ІІанйца Старогроненски бурув тохара садхий управленге барг болча колективо.

Тахан-кхоана яхар санна бинъ бетта дола декхар кхоачашдаь барбоаьлаь ба бурув деттараш, хІаьта кхаь бетта заданех 20 марте доаьрхІабир уьж. ХІаьнзе 5000 метр совгІа бурув техаь. Ер бутт чаьвІаьлаьр планат совгІа 1300 метр бурув теха бовла дага ба лаьттан четаш техкараш.

Цар цу юкъа бурув теха яьккхай цитъ сеззаьнца. Керда, бурувдетта установка хьаьлъий, кхоаьй 48,6 эзар килоаатт-сахьат электроэнерги, «Вторчермета» складаьца ДІадаьхьийтад 100 тонн хиллад тиша аьшш. Цу ваьна ІІо ца доаьдгІийнаьхьа оьсарле лаьхьеннай планал совгІа 15,9 процент. ХІаьта химмреагенташ, электроэнерги, дечьаьрах остаташ ІІхоч - ІІІ ІІІ-ГІаГІа бабина пайда 14 эзар сом ба.

Социалистически яьькъ кьычарна хьокхам телаш эьхларца белгалдаьлина я Г. Сайпов, А. Кунрбаев, Б. Шаповалов, Ю. Шулкин кертеЛатта бригадашца. Кьаьстта дика кайоаьлаш бОлх бу ший пятилетка кІоачашььна 11. Черемухин кертеЛатта коллективо.

А. ТИЩЕНКО.

МАЛАВ БЕХКЕ?

ЦхьаьІолча предприятей, боахамий коашка дуьнхьа шерш ІІоаьхьаш, ца ТІаварга хьежаш металлолом уьлл. Из бахьан долаш республикански «Вторчермет» металлургашца тіша аьшк лоаттадара эьлан ца еш юс. Иштта хилар ДІадаьхьа шера.

Хьожаргда вай тиша аьшк хьаьчтелачен из хьаьнДечен предприятеца уьттаьр догововаш кхоачаш мишта ду. ДІадаьхьа шера духхьал цхьан Заводской районера хьа ца дахьаш дисед 2318 тонн тиша аьшк. Цох ах совГІадар ТІадисад «Грознефтеоргсинтез» объединенена. Из ГІулакх хьаьстта по ледаду В. И. Ленина цІергГІа. А. Шерипова цІергГІа мехнадьатта чакхдоахача заводаша. Хьаьчдала аьшк доаьдаш бисса йий-хьоГІ уьж? Из-ГІулакх, «Вторчермета» рейдовни бригада хьежача гучаьлаьнад ер заводий установкаштаа юхе а заводий установкаштаа эзар тоннаш тиша аьшк доаьдгІа.

Аллха уж предприятеш хиннА Іац республике догововаш кхоачаш ца деш, уж итташ я. Новагго декхар ТІадисад Грозненски ремонтно-механически, «Автоспецоборудование» яхача заводашта. Грозненски районера «60 Лет Октября» «ІІ-ГІа молочный» яхача совхозашта, дуьнхьа кхьчарна. Долче, цоашта а паччаьхьлаьнена а доккха зе даьд цу предприятеца. Цхьа-дале, пайда ца эцаш ют лоарХІаме йийдал, шоолагІ-дале, из бахьан долаш шоаш «Вторчермета» гІой тІийхьа. Тиьо эзар сом совгІа да е Грознефтеоргсинтез» объединене дуьхьал ДІадаьхьа шера техкар. Цо республике чий тайпара ресурс оттаьвьа. Цох ер дуьккхача совхозаша а. ЦаІ-ма да шеко ІІоаьцаш, нагахьа санна из шоаЙ кисара таьхьа дезаш баларе, тиша аьшк хІаьна дезаш ДІаьсьчийта ка я транспорт а корайоаГІаргъ-ер нулгалхошта.

Цхьаьхьа ЦенхаштІара хІаьа балаьп да «Вторчермета» новкъарле еш. ХІара бетта тиша аьшк ДІачулада деза денош белгат а доаьаш, предприяттеца ІІаьхьІа ГІрофиш оттаьлй. Нохч-ГІаГІай АССР Министрий Совето чІоаГІаГІий пз. Цхьаьбаьца, царна из график дагайоьхаш бутт е квартал чакхдоалача хана марта. ТІаккха цхьатарра еррига предприятеш йоьалу тиша аьшк хьаГІаьхьаьхьа. ХІаьо итташ машиншу, уж дуьнхьа хІ йоаьнгІаш ца тоаьгІ Іанхачарга хьежаш. ХІаьта дуьнхьаргаш шоай муьхь а бахьаш шоаьлаьГІ ІІоаьхьа сеаьл я хьаьг. Аьшк ДІачуйнДерий а кхуьвц селлара дуьхьа муьхь ІІоБаьхьа, цхьаьлабаьхьа, вагоншта ТІаБотта. Нагахьа санна шоашта йиллача хана массане а металлолом ДІачуьтларе из тайпа хІама нийслургдаьцар.

ДІабаьха бутт чакхбоаьча хана нийсеьлар со «Вторчермета» республикански предприяте Грозненски промышленно-строительнЫй цехе. Шовахьеьт иттаьрга машин яр ІІоІІоссе аьрта хьаГІаьхьаргаца хьежаш латтаьш. Делкьал ТІехьаГІа кхо сахьт ваьна а иштта хилча, ІІуйрийна хиннараш мел хургьа-хьоГІ?

— Селхан машина ІІоІІоассе ваьшТІеьхьа ца доаьдаш ІІаьхьаь со, тахан хоаьнена, — йоаь «Курчалойский» совхозерча водитело С. Диннеца.

Иштта, шоозлаГІа хоаьвена вар цу боахамера водитель Х. Исаев а. Цул сценца, ІІаьхьаь ер ІІо ца доаьдгІийнаьхьа ІІо ІІоаьхьаш

КПСС XXVII съезда накъадолхаш

ЖАІУН ТОЛАМ

ХЬАЛХАЛАТТАРИЙ ОПЫТ—МАССАНЕНА

КІЕЗИГ-ДУКХА ИСТОРИ

МАЛГОБЕКСКИ района «Кавказ» яхача колхоза (хІанз комсеи лелаеча совхоза) жа леладерий сийлахьа ГІулакхаш Нохч-ГІалгІаЙчен доаколел гаьина арахьа ДІахезадар шовзткъе иттдагІча шерашка. ЦаргІара племенной фуз дола Іоахарий дитт ши болча ухар Къулбаседа Кавказа вежарашха ялоча республикашкара меттел, Украина, Юкъерча Азе, мехка кхыча республикаш боахамашкара а вИналаш.

Ца хана жа леладераша кулгаделл вар боКъонца воГ ла говзанч, хьинар долаш, ший ГІулаих ТІавийрзе чаКхдовкхаш, балха керда наькъаш дохаш хинна саг — Иван Демьянович Шелест. Ший дерригА санхетаме вахар же боахам дегІаболабора, лаьттаин климатически хьалаш дина долаш йолча Малгобекски районе дуКхха тхаи дуЛхи тергоЛа же керда фу хьадара хетадаьд цо. Жа леладегта бокхка пайда луш дола боахама дакъа а хинна ДІаэттад И. Д. Шелеста кулгалца. Кхстаме хьекамча болча цо хьалхехьаІ ТІехдинача жаІуйи специалистийн бІарчча тоаба. Царна юкъе — Социалистически Къхьегама Турпал Бахмадов Мади, зоотехник Мезин Николай, Мутагов КІыьдар, кхыбараш;

ЖА ЛЕЛАДЕРИЙ КЕРДА НОАХАЛ

ДУКХА ХІАМА ца эшаш тКъаь итт шу хьалхагІа деиз жа леладеи хьаБоагІаче деазле ваьв Мутагов Гелани.

— Наьна шурийца цкъана са дегІах летай гонахьа лиННача жаІуй опыт, — яхаш дувц Гелани Кадыровича. — Цудухьа эттара хьалхара, бера хана деиз соца дагадоаГІаш дола сугтоаг — уж дар оида жечи кагий, кадай Іоахарийн. Царца ловзар сон са вежарийн йижарийн (итт вар тХо хьалхувш ихьай деазле), царца Іомалора тхо ІунаІ де, цуІ ТІехьаГІа хьалхкеде а.

ЙІаммита КІаьмк йолча хина а ТІехьа И. Д. Шелеста теркам шийна ТІаэзар Гелане.

— Іуйашка жена бонитировка еш яр, — шийна дагадоаГІар дувц «Кавказ» яхача совхоза кертерча зоотехника Мезин Николаь. — Тха хьехамчен хьехархон хинначуп кулгалца болх баьб дикагІболча жаІуна. Племенной жа хьакъесталора. Болх дикагІа барца ше-ше тІехьала ГІерташ хулар хІаравар;

Жа леладерий ГІулакхан чІоагІа зувш хулар кхувш воагІа, иза дола аІамсаг. ЦІаьхха ше вагІаЧара хьаУра а йІнкха, картах тІех а кхоссаенна, ТІаКхйітта хьалхьацар цо оида устагІа.

— Ер мегарбаГІ! — массанена а хезар кІаьнка зовне оаз. Иван Демьянович, устагІа массе оагІорахьара дика тахка а техка, ший гІоЧчаГІа БІара а хьежа, кІаьнкагахьа дІа а вийрза велакъежар;

— Уих кІаьнках ЦІн хеза жаІу хургра.

Опыт йолча жаІуйо аьннар бакъхинна хьаэттад. Вокхха говзанч хилар Гелаш Кадырович Мутагов, 14 шу а дьаьнадІаЦар цун дукхача жаІуна цунна хетар баьхьий хьалдоацаЧа ханн. ХІаьта цо деннрах мукъа мел йола хьа е шийй даь бригаде Іоакхкхар, е цІи хезача ший неннас-даьна ваьча даьвешийна — Социалистически Къхьегама Турпала Бахмадов Мадена гонахьа хьувзаш дІахьора. Даим хІама ха ГІерташ, къхьегама ТІера, хаттарш деш хулар из.

Жа кхедара, шера керте бе-беча ханашка царна ІунаІ дара, цергара хьаІ довзара, «къайденап» ха ГІийрта ІацаР Гелани, даьГІенаш йовза, буГ дикагІа мичахьа хул ха а ГІертар из. Іоххера а, ДІаьрга кІалхара далийтаЦар цо ветеринарин болхлой ГІулакхаш, царгара Іомалора жена іохьхьанара новкъостал кишта де деза.

— ЖІа довдачІа цхьа ди а доаккхалуш ваПар со. Вешта, ишта ва со-ж хІаІа а, — йоах Гелане. — Цудухьа, Вознесенски юкъерча школа 7 класс чанхьаьккхачул ТІехьаГІа, Іешие а ца Іеш дийхар из даь бригаде се подпискалла дІаЦцІна. ТІаккха дІаЦо деша лоьхьаР аз сайрийнарча школа баРхІаГІча классе. ТІехьаГІа ишта чаКх а йьккхар аз юкъера школа. 16 шу даьннча хана дИзза даньа довацаш вар со бригаде. ЦІьабанЬда, сакманщикалла-м 12 шу даьЧа денз баьбар из болх.

Цуп дикагІа сакманщик ерригача шахьар тІа а ваПар. Цхьа моттиг нийсьснаиЦ дерригА Іоахарий Гелане оида ца доаХаш. Цуп совгІа, цун Іуладара Іоахарий эттара низ болшагІа, тоаденнагІа, деазгІа хулар.

Же тІа болх ца беш ши шу мара дьаккхадиц Гелане — 1974 шерагара 1976 шерага кхаччалца Советски Эскара мугІарашка ваха хилар. Цига а ишта ВІаштІехьеш шийна ТІадИлаХ ДІулакх дИзза кхоачашдеш хиларца белгалоаЦаш вар. Цудухьа старшийнн чин а даьнкна взводе командира помощник болшаш ГІулакх даьд.

Июнь беттА ше цІакхьачча, кхыметтел погонаш тІера Іоихх а кхелехьа доаЖаде жаІуг а йІца вахар Гелани. ЦІьабанЬда, дуХха ха йІнкхаЦар цо дА БІарглоХкама кІал волаш — 1976 шера декабра бутт борш Мутагов Гелани ше эттар жаІуй бригадина кеРда. Цу хана аьлар цо йоккха опыт йолаш волча Мутагов КъаьдаргІа:

— ХІана яхье варгва-кх вай шиъ, са да, кот малагІа вовл хьежа.

— ХьожаргІда-кх вай, воІ, — жоп делар Кадыр Мутаговича. ТІаккха ший датахьа уйла йир: «Вай яхьа цхьатара лелийла хургдац. Хьо аІамйта вале а, хьоца ЦІйслург, бараш тхоца баЦ».

ДИКА ХЕТАРАШИ КА ЦА ЙОАЛАРАШИ

КЪАЙЛА сенна кхуХъаргда из — къона воккхагІвола жаІу гІадвуташ дацар хьаййца жечий Іуп. ХьайбаЙ фу-м вІалла дуЦца дешаи а дадар — массе тайнан вІаштІехьеш на дар. ВогІа дар, жа заьЦза, ГІийла, мос гІетта долаш Іан кІал долхаш хинна хилар. Чамза дар жела сурт — боса оагІоца йоаллар здаНи лаьттах ІочУ а яха, оагІора а ЦьнНа. Дуккхача моттигашкара эхоп ладар чуХхан бар, ТІуна а Цьсса а яр тура чс. Цхьанна а хІаманна пайдана йоацча ЦьнаяР тепляк.

Шийга кхьАчача доал доацаш лелаЦьча тІехьеленга хьежа чаКх а ваьнна, Гелани балхах чуийра, оалаш ма дарра, ши пхьарс хьаІ а хьекха. ДерригА балхаш комплексе, цхьаН ханна де дийзар. Жена на шортта буЦ латта дикагІйола участкаш дІаьхьекхар цо ший гІоЧчашка. ХьайбаЙ ма хиннаеце а, аьлен чаНи запасаш цхьана хьигулийр жаІуша. Гонахье дІаЦьайлар.

Гелаиена новкъостала баьхьар цун вежарийн йижарийн, да а нана а. ЦхьанА ІоЦейийр жел, базаш. Тхов а ненаш а тоадир. Оцаркаш кийчйир — бІаьстІ йолаЧча ханна дахка долаДургда аьнна хеташ ма дарий жа. Хиланза ирийоца нивентарь йийцр, кхыметтел «летучая мышь» оалаш йола фонарашца а тІехьа. МеЧ эш молхаш вІаштаГІтехар.

Ши бутт баьнначуп тІехьаГІа йовзарийоацаш яр жел а Іуп ца а. ГІадбахар жаІуй а. ЦхьатаррА, болх дика вІаштІехьбаькхха лелийр жа дахкара кампаний. ХІара бІаьжийно юкъера лаьрХІача 120 Іаьхар бІр. ЦхьаЬ цаІ Іаьхар балийтаЦар (ше дийна волча хана И. Д. Шелеста а оалар: «Нагахьа санна Іаьхар іобьабале — из баха беза!»)

Эттара хьалха баьннача толамо дог ураоттадир, иудУхьа 1978 шера Іулацара Іоахарий тоъал алсамдаХа лерхІаш вар Гелани. Цу ГІулакха бІарччаЧа аьхана ара доажадеи леладир жа, йоагІ-йоагІаЧа тайпара жа дажаргдола моттигаш хувца а хувцаш. Къаьстта дикагІа тоаделар гуйран алат а цу тІехьаГІа хьажкІаш а чуийЧача кхаьшка даьжа жа.

Жа Іуша жела геттара гаьна доахаш дІанхувлар жа Іуп. ХІаьта цар къаьхьегам аттача баькхар, наьха вахара хьалаш дикагІа хилийтар духьа бригадана чуІе вагончик йьккхаьжкар ньонача бригадира. Ше нийсйир цо жаІуй бийца бадаргбола, кхача кІийнбергбола, культурно салоІаргдола моттигаш. Библиотечка вІаштІехьъьккхкар, газеташ журналаш яздайтар.

— Жа даим лелаш хила деза, — наст-наста ший новкъостаЧа хьалхадоахар Гелане. — Лелар — из вахар да, тІаккха лерттІа дегІаух жа.

Дика тоаденнача, унахцІенача жерчашта, царна юкъера воккхагІволча жаІуно хергача дуХхашка дахкарглаРашка бІаратьенача ГІадйодар бригада. Іоахарий шортта хила мегаш дар. Хила а хилар — хІара бІаь жийна лоарХІаш 145 Іаьхар, Уж дика дегІадоагІар, сихха тІадеттаЛора дулх.

ТІаккха, цІьаьхха хувцаделар дола хІама — паратйф яха лаьар кхийтар Іоахарех. Цига сихха царна новкъостал де, кхы дІа ца даржийташ ше хьахьайнача ІотоІаде дезар у. Ай мичарв?! Боахама ветеринарин служба дІа-эха хьайна, хабар дийца, мероприятеш белгалъъь яЛаелеха, зооветснабагара новкъостал дехаш лелача юкъа дІаьха кхо ди дІадаьлар. 205 Іаьхар делар паратйфех.

ЧІоагІа ГІайГІане вахар Мутагов. А, на-м кхыметтел ветеринарин болхлоЦка лувш а вахар. Ше бехке вора цо цхьаДола хІаман терЯл ца дарах, са ца кхерах, эшарйоца молхаш шортта вІашагІа ца тохарах. Ветеринарин ГІулАнха, халахете а, ананеш тоъацар цунна, лазар сихха ловза, хьайбаЦа хирургически новкъостал де ховш хиннавале а. Гелане сатедора новкъостаца:

— Са сенна дуъ Іа? План кхоачашъьь хІаьта а ма ваьннавий хьо, хІара бІаь жийна тІехьа 111 Іаьхар ма бий хьа..

Из хьамаьл цунга даьдедаре дикагІа дар. Хийравьалар жаІу, лаьрХІа долча литератургана тІаийрзар, эша кинкаш дера, цуп тІехьаГІа эшарйоца ерриГа молхаш лехар.

— ХІанз хиннар кхы цІьаьхха-м хургдац хьона! — шеШийна ишта дош делар Гелане. ЧІоагІа. ЙІубенна.

ТОАРЧАША А ПАЙДА ЛУ

1978 ШУ ЧАНХДОАЛАШ совхоза директора ше волча ионторе хьийхар Мутагов. Цунна вІалла дага а ца хинна къамаьл дар хиннар.

— Ховш ма дий, тоарчаша луш йола кертерча доход — из дика тха дукхаГІа даккхар долга, — аьлар боахама кулгалхочо. — ХІаьта вай кІаьчА тайпара лелаДеш да-кх из ГІулаих. ВІаРччаЧа шера лелабу вай тоа, хІаьта цунна тІера доаккха тха йІнъ килограмм а хилар. ДинаЛга диллача а дац из хайра, ІалЬьмате бІеха хул тха. Хьа ДІаьрга ше-ше дукхаГІа ма лой «дошо хьоаса». Тха а тха да из!.. ХІана?

— Жерчашта санна Іупал де деза тоарчашта а, — жоп делар Гелане. — ДаьГІенаш йовза еза. Вешта, даьГІенашта а ма эший ІунаІ-м — доахьаж доалла баьцаш, крымски репей цІенъаь дІаяха еза. Вай жерч санна ца а дуташ, Іай е тІехьа долладийта, жела гаьна даьхха дІаькхувла деза тоарч. Атта-м дац из, баьхьар аьлча.

— Хьаьна дезе, хьожаргда-кх тоарчашка а...

Дуккха хІама ца эшаш бІарччаЧа шера ший ГІоЧчаГІа тоарт доажадеи хилар Гелани. ЦІьхаза, бригада вагончик сов гаьна а йьккхе, жаІуй мичара лохарбга ца ховш бусар совхоза болхлой. Цудухьа, дика тоаденна, оидаьгаьна даьр жа, дІаьха, листа дар тІадаьшна тха. Гонахьара лаьтташ дика довзаш волча Гелане біеха йоахХі, кхьаСта а крымски репей юкъйоацаЧа баьций участкаш хоржар, Цудухьа цІена, безача маьха бар «дошо хьоаса».

Бригадо жа лоргача пункте Іуп хьадоалаьаьЧа хана, массана а ГІадваза, жаІуй мичара — дІалоарХІаш долча тхаи 7,8 килограмм елар юкъера лаьрХІача хІара тоаноо. ТІехдика а долаш.

1980 шера хІара тоана ТІера доаккха тха кхы а 1100 грамм совдаьлар. Гелане ишта тешабир жа леладераш, дика Іуналл деш, кхоабаш хулс. тоарчаша а доахама боккха пайда лурболлах. Цо аьлар:

— Хьалха кицо воах: «Жа леладара даьхьера толам жаІуи айрах боаЛЛ», Іулаца дуккхаГІа лела веза. Хаоттам мичча бесса бале а. ІкЬыметтел шийлача хана а.

ЮХА А ЖЕРЧАЩА

ЖА ЛЕЛАДУ боахамаш племенной балха уйла дуккхаГІа тІаахийта, цІенача фух дола, шортта продукт луш дола Іулаш леладе дьаьнад. «Кавказ» яхача совхозе а 1973 шера денз племенной жа дуккхаГІа леладе болабеннаб, кертерча даькъеГІ Къулбаседаанавказски фух дараш а леладеш. Цу фух дола жа диКъа дохх увттача лоаман моттигашка дикагІа тарлу. Цар тха бІиКъа-ьоаш болаш, чІоагІа маьхе да. Ондача жево дуккха а дуккхаГІа ЛУ дУХХ Гроэненски меринос яхача фух дараша лучуЛ.

ЦхьаБанЬда, ГІулаих вІаштІехьдоалаш лапар. ТІаккха, жа леладеча ферма заведующе Мезин Николая 1980 шера августе Мутагов Гелаиена могадир Гроэненски мериНос яхача фух дола цхьа шун ах шуи лаьнна 511 цІиНжерч тІехьа, жерчий ІуЛ дІаэцилга. Кой-производителаш дИЬ тайпара фух дар, лоаман карндель, къулбаседаанавказски, длинольн. гроэненски мериНос. 24 шу даьнна воло жаІу разва хилар, цхьаБанЬда, цупца цхьана цо дІадийхар шийна къулбаседаанавказски фух дола племенной кой ший Іула доаладелга. Ше ваха а ваха 40 на хержар Гелане «Восток» яхача Ставропольски племзаводера.

Жена искусственни осеменени яра говзал-хьалхх а Іомаьлар Мутагов Гелане, цудухьа из лоарХІаМе хилар. Цо лелайора из тувла ца йолийташ Іоахарашца бе безаш бола болх цхьаннех а тийше бИтадар, цудухьа Іуна хозера дІаВаДаНар из нагахьа. ДуХХьашка даьча Іоахарашца хьа а хержа хьалхкебир 229 цІиНжий, уж хІанз дерригаш а хІана даьр аьнна кхозларІа дахиин да, хІаьта Іоахарий унахцІена а хул.

Къулбаседаанавказски фух долча племенной жерчий хІаЗара ший Іуп ше хьалхехьаьча жех вІаштаГІтехад Мутагов Гелане. Таханарча дийнахьа цун Іулаца биса хьалхагІа хиннача вІаштаГІийнача фух 50 жий мара баЦ. Уях мера цар когаметта а юкъеоалаДерга Іулаца хьалхедаь цІиНжерч.

Цу тайпара, воккхагІволча жаІуйон цун ший гІоЧчаГІа тІатеГІа, хьинаре племенной болх бар бахьан долаш дерригача жерчий хІаЦала а къулбаседаанавказски фух хила кхийнад. Пхи бутт баьнна, тІехьара къоастаду ха кхьАчача хІара Іаьхар 30 килограмм оз, цхьацаДарца — 40 килограммА а тІех. Ондаьдаьнна а тоарчаша 35—40 кИлограмм дулх дулл. ХІаьта хІара устагІанна тІера 8 кИлограмм дааккх тха (дІаЛоарХІаш йолча дИналца).

ТІаккха Іоахарий мел ду? Іоахарий дара пхе шера заданн Мутагов Гелане 4 шера кхоачашъьй. 11-гІа пятилетка чаХхйоалача шерара дерригА Іоахарий ІІаналл соаГІа деш да. ТІаккха уж дИзза дола Іуп, цІйн аьн хул. Шера бІаь жийна лоарХІаш Іодаь Іоахарий юкъера лаьрХІача ерраЛ да:

1981 шера	— 97
1982 шера	— 110
1983 шера	— 137
1984 шера	— 145
1985 шера	— 170 (!)

Ишта и Нохч-ГІалгІаЙче жа леладеча Малгобекски района «Кавказ» яхача совхозерча ТІаьхьа ший ше даьннаЧа жаІуно Мутагов Гелани Кадыровича оттаьл рекорд.

БРИГАДНИ ПОДРЯД ЮКЪЕЙИХЬАЙ

СОВНАГІА рузкъа дІаУхийташ баьккхабИ из боккха толам Мутагов Гелане жаІуй бригадо. Вай лаккх ма дийцарий, Гелане массадолча хІаманна тІехь порядок а нийса учет а лелаю яхаш. Цу ГІулакха оц доал дика, дас санна, хьурмат деш делга, дІалоХийтар ніеснгаГІа а долаш продукци дуккхаГІа йоахкила. Цудухьа хІанз бригаде вИЬ-сага меттел ихьх мара вац. Уях массеэх шера вІаштаТа ши гІоЧча ца Гелане — КПСС членалла кандидат Мутиев Дауди Сегаури Бак-Хаин. Цу шийне а дика Іомаьлй шоай бригадира урокаш, тІехдика яхочашду шоай дехаРаш.

Баьхьар аьлча, жа дика доладелча бригаде болх беш хул 8 сакманщик, цу лаькъе повар а. Ніул тІехьаГІа Іоахарий тІехьара къоастаДалца йолча хана ши сакманщик мара висац — Гелане сесар Мутагова Тумишен Токарев Николайн. Уж тешаме гІоЧчий ба.

— Са дезале хІо бер да, — йоах Гелане. — Йоккхаг-йолча йийна Рансай е цу даьннад. Ондаьлаш боагІа кьонгаш а — Хьсеййн Кишин. Тешшаме ала йІнъ я соца — царех а шоай дай санна жа леладераш хургба. ЦІамита волча хана со а санна Іоахарашта юхе гІерг бераш, царцара ловзар кІорлдаш царца. ХІанзле а цхьаДола хІаманн дика кхетадар цар жена Іуналл дара ГІулакха. Шек хила дезац — массехх шу даьлча сакманщикаш тхоай хургба тха бригаде.

ЦІенхІштта дувц из Гелане. ХІаьта хІанз уях сахьате Іоахарий кхелева тешаме гІоЧча и цунна 25 шу даьнна Тумиша. 8 шера дукхха хІаманн Іомаьлаь до йоккха опыт йолаш волча ший маьрагара.

ДуХха а хьинарг а кхьАьег жа леладерий подрядни бригадо. ХІаьта цунах дар вахар дІаьхий а хул. Шерашера дуккхаГІа ланхлу цар алапеш. Масала, соахка хІара бетта аванс лоарХІаш 140 сом эдар цхьаН жаІуйо. Шу чаКхдолаш тІехьа тІаЛуш ба йола мехи премии лаьрХІа 12 эзар сом ахчен 105 Іаьхарн белар царна. Цунах Мутагов Гелане кхьАчар 4 эзар сом совгІа ахчен 40 Іаьхарн.

— Во бозацаГІ гІоЧча бола боахам ба са цІаГІа, — яхаш дувц Мутагов Гелане. — ХІаьта цунах тха дезала яа шортта тІехдика продукташ а хул. (Базар тІара яа хІама оца езац тха). Сов ювлаш а дукха я уж. Цо йиш хулийтг сога хІара шера паччаьльаьхенга 20 центнер совгІа тайп-тайпара дух, 400 килограммга кхочаш тха дохха, ишта тоъал дукха шура йоХка а. Цо а дикка алсамдаьхьа дезала тІадоагІа рузкъа.

«Кавказ» яхача совхоза кертерча соахка Султыгов Мухьмад. ТІаккха жа леладераша гІулаелаш, боахама кхьЧа доаЦьоцна а сайна, тоадала доладелар. Совхозе юха балха вера хьалхагІа хиннача боахама кулгалхоца хьайбай боахам тесса лелабар да ца могаш балхара дІаьвьна хинна Мезин Николай а. Цунах дикка новкъостал хилар хьайбай бІарччаЧа боахамс, цу даьхье жа леладеІа а болх вІаштІехьбаькхкара.

Шера Мутагов Гелане жаІуй бригадана лаьрХІа диъ цІа долаш баьхьа-дика цІенош хьалдир 150 метр йІаьха ертача нирпишний, тІайнлла шифер а йолаш, 800 устагІана лаьрХІа керда хьалъььчча жела лалла. Тепляк, электросердал, хиланза ярг мел йоаца нивентарь а йолаш йолча кердача жела чу хилар Мутагов Гелане бригаде уях шера бІььстаи юхье из дахар. 300 сомгІа иййно цІцшна Іаьхар бІр, тІчьаьне — кхокхха. ХІаьта дерригА Іоахарий унахцІена да, сихха ондадоал, низ болаш доагІа.

Жа дИза долаш Іангара даха вІаштІехьлаьнна совхоза. Гонахьа карт а яь дІаЬхьайлача сеннка чу аргІаш а даь хьалъьттаЛяр 70 тонн йолл 30 тонн чаи, льаттах елларр 200 тонн совгІа башха-дика силос, тоъал дІаоттайир комбикормри кемИ. Баьхьар аьтча, доаьхьарш кІезига дукхаГІа-м эшар, хІаьта а боахам соахка мара бокъонца когаш тІа оттащ мича бар. Мутагов Гелане Іалаьнате чІоагІа кхоа беш, хьурмат деш, кхыметтел, оалаш ма дарра, цхьа мергІилг а довра кхерашт леладора доаьхьар. Цудухьа та а теар. ХІанз-м ара даж жа. Низ а болаш, унахцІена, дика тоаденна долаш Іангара даьнна уж. Цудухьа хьахиина Іоахарий а да сов дика, шортта кхочаьм беш я царна новной шура (Іатта шура цхьаьнна а хьекханц).

— Шеко яц, уях шера тха жаІуй хІара деза вахара хьал-таро кхы а дуккха дикагІа хургхларах. — чІоагІа бІубенна йоах новкъостаГІолча жаІуно.

Оалаш ма дарра массадолча хІаманца кхоачам хинна да Мутагов Гелане ца. ЦІеннаьна болх аттача баькхар духьа хІанз леладе мел йола электроприборашт нийцай. Шиъ телевизор, магнитофон, радиоприемник, транзистор, дуккха гІаэзаш журналаш — цу еррнача хІаманца кхоачашдеу жаІуни цун дезалеп духовни хьашташ. ХІаьта наха леладе мел йолча хІамашца безам ба цар а. Геланена дуккха еза музыка, футболи, хоккейн, кино а театр а. ХІаьта, Іагахьа санна станице е городе ваха везаш ГІулаих хилча — ЦІенна латташ «Нива», коляска йола мотоцикл я.

Кьона, вИз болаш, хьинар долаш ва Гелани, ЧІоагІа Іоаххіаш а сий деш а ва из соахозе. Коммунисташа шоай мугІарашка дІачуийцаш, совхоза партКома членалла, КПСС Малгобекски горкома члений кандидаталла хержар. ХІаьта харжархоца массаза рьаьа а волаш халкъа депутатий Вознесенски станични Совета депутаталла хержар Мутагов Гелани. Из дика аттатар ва, рьаьа волаш даькъа ловц цо совхозен станицан общественни вахар.

...КарагІадьнначчу ххочам бе мегарбаГІ аьнна хетаЛу. ЦІьабанЬда, Гелане оамал ишта яц. Даим кердачоа тІаНхув из. Цунна лоа жа леладеча метте деча хІаЬача балхашта йинза механизаци елга, жа мел лоаттадеча мотТигашка автопоилкаш елга, жела че цІенъаьра, доаьхьар диллара транспортерашт оттаелга. Цунна лоа шоай желан чуІеча цІеннен гонахьа сомий беш хулга. Іоххера а, цун безам ба дІахо деша, ветеринара диплом дакхха.

Цу дерригача хІамашца са бригадина новкъостал дерГда кхы а бержаГІа, дикагІа болх бара, — ший дагардар дувц Мутагов Гелане. — Мехха Кхачан программа кхоачашъьеча юкъе тхоай подрядни бригадо лоаца даькъа шерагара шерага доккхаГІа хилийта гІерг тхо.

УйЛа а яь, дІахо аьлар Гелане.

— Яхье вала чІоагІа лоера соца вай цІи хезача жаІушца — Социалистически Къхьегама Турпалашца НАурды Эсмухамбетовца, Хамидов Элмарзийца, сай кхоачарагІа волча даьвешийца Бахмадов Мадена. Цхьана, вІашн новкъостал а деш, кхы а доккхаГІа толамаш доахаЛургдар тхога.

Из ба кьонача, цхьабакъьда, хІанзле йоккха опыт Іоаяьна жа леладечун тІаьхьехам. Мишта йоп лургда цунна берригача кекка боВшш болча жаІуна? Вешта, шеко хила езаш хІама дац — цар хьаллоацаргбо на! Цар хьаБенар а дІахохьор а иэзамо нИкъ ма бий. Уж хьинаре членаш а болаш йолча сийлахь-йоккхача коммунистий парте хьаЬьекха нИкъ.

Е. ПРЕМЫСЛЕР.

СУРТАШ ТІА: Г. Мутагов цІагІа, салоІаш (лаьхьеха аьтхьа), Іоахарашка хьожаш ба (аьрдехьа), жаІуя арадаьккхад (лохехьа).

Республика жа леладераш, шерра балха юкъейоалае цІи хезача жа Іун Мутагов Гелане балха опыт!

Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дузаш

Данена дицденнадац

СССР-чуо нхи ди хьалха деза Даве мохк гитлеровски фашизма Iазвах мукьаве ихар. Советски нах Коталон ди тIаккхачаш санна, чIоагIIа деганш IIоздалье хул дагчаъ ваш ду дийнахь. Из кхета: деш ц1 да, хIанна эвана, цхьанна а тайпара вIаши книйсе йиш йоацаш ший деле а, эвнаш дацъ гитлеровски IIаьрхошо шинна а хьалха, шинне а дакъа лаьцад Европе машаре демократии когдаккхара болча кьовсамга юкье.

Духхьал ишта лаРхIа еаш я дуне шоллагIа тIом чакхбаьнна 40 шу дизар гаргатIоргаргIа дувзаденна хIанз хьахинна датски общественноста уйлаш. Дуккха ба Дене котало йоккхача Советски Союза хоадам беш дола дакъа лаьца хилар дагадохаш е ховш бераш. Советски тIемашхоша цIий IодахийтIад датски территоре дакъа дола Варшхольм яха IIайре мукьайоаккхача а. Советски шина чIоагIа сий деш ба «моакха у» IIаьдаккхача бакьнкача хIара толама мах бовзаш бола датски Дукьалеп болама членаш.

Дахача шера октябрь бетта йоацаг «ветеранийн инвалидий Ерриргесен объединенийн» юбилей дездара кийчо е. Из болх дIаболабеше лаьрхIар советски халкъ турпалаш IIудакхашта памятник оттадг.

— Цунах хургда тIо барка.л салаш хилар боьхьонца дIаойтIаш дола хIама, — яхаш ерриг объединенене тIахьийхаг профсоюзан IIаьдала моттигашкара органашн гитлеровски фашизм IIозаче советски халкъо даьхьа IIаьнна а а ДIидолийтаргдоца даьг финансоин гIо дара, Материаллин IIо де аьнна IIитта дехар дадийр ма ойла Дене премьер-министраган культура министрен. Дувцар духхьал истории хиина ца IIеш, дуне лоаларIа тIом даьхьа хаьа мацара тIехьалаьттача дерригачна низацца юкье хинна дотгатIал. вIаши юкьера тешам, хилхьашта юкьера диалог ма йийр.

Оскар Вернера дийдачеа тIатоха йиш я, Советски Союзага датски монумент Дадаьхьа ца сий дола лаьнна шинатина дуцен шоллагIа тIом чакхбеларан мохк мукьаьхьахарн хетадаь Дене деш латтарга Гулаьхий духьал цхьа масал мара да хилар.

Александр ПОЛЮХОВ,
АПН соб. корр.
Копенгген.
Копенгген.

ХЬАМСАРА ЦIЕЙ

РЕПОРТАЖ

ДIадаха пIаьраска ди. Делкьа ха. МIе-мIинигера гучаьбувлаш дукха нах гулбелар П. Захарова цIерагIа Нохчийн-ГIалгIай лаьбрIаьнна ю. Кхетаьрна ю. Уж бакьхабар цу дийнахьа вай мехка ДIадоалуш дола изобразительни искусствий гранднаьна хинна ДIаагIта кIира хьаделлача. Из хетадаьд сийлахьвокха бабчча В. И. Ленин пачча деина, фашистски Германи йохаьь совьетски халкъо Котало лыккха 40 шу дизара.

Уж еза минуташ юхе ме кхоаг чIоагIарIа дог IIоздуладаш, шоайла кIамаьлаш деш болаш а саькъерадуьш а ба цкьабарашн, музеарча сурташка а кхыча произведенеш а хьокаш цар уйлаяь биттаьлатт вожаш. ЧIаьгIаоотт йийла ха. Соц кIамаьлаш, цхьаьнна сатем отт заье. Из кIира хьаделл Нохч - ГIалгIай АССР культура министрен заместителе А. Митрофанова. Цо а, цига кIамаьлаш даьча республика художникийн Союзе правление председателе Х. Ахмедова а, музей кхыча болхлоца а дуйц наха, кьаьстта магнирхонца, эстетически а, художественни а, идейно-политически а кхетам лучш изобразительни искусствера мел чIоагIа лоарIаьнн хиннай, ИЗ искусство В. И. Ленина мел чIоагIа лоарIаьнн хиннай, хьог хургIойла кхыча мероприятешка.

Москверча А. С. Пушкина цIерагIа изобразительни искусствай музеас ДIадоладаь традиционни хинна ДIаагIта дина IIудаьх хьаллоаьш, шоаш болна бахьнанна хьаьдаьнна концерт гойта филармонера струнни квартет IIоаладьлар музей болхлоца. Цига йийнар эрсий, доаздоп дехьарча, советски композиторий тайп - тайпара аннарашн. Кьаьстта наьха черкам а бесам а чIоозаш ер музыканташа ДIаделха 17 баььнера ваьхьача итальянски композитора, скрипача - виртуоса Антонио Вивальде кончерто гросса яха аннарашн.

ТIоаьнесвеш даьхьа чаьхьдаьлча а дIа-хьа ца къасташ дукха ха лыккхар цига бахьнараша, музеарча произведенна хьаьнан, таьхьаьрча деза даьнах а хIанза шоаш ладийIача концертах а лаьца дувцаш.

Бакьла, музео хинчар цу цIей ДIадоладаьра хьаьлаьра кхыг мара йдарг цун аттара IIозагIа йола минуташ город Аргунерча Культура дворце хиза еаш ер. Цунах дильаьгIа дола сахьат ДIадоладаьр республика культура министерства эдинена кхоьера IIаьла бодана наьха тIа йьлар ларийна, советски орденийн, общественноста викалех, культура болхлоц, художникех хьалIинча автобусий, кхаьа машиний корреспIца хьаьллаш ер Нохч-ГIалгIийчен художникашна шалинцашта совгIата деннача суртех латташ йола картинийн галерея. IIаьла районе ахархошта, город Аргуна кхаьхьгахкошта IIоза йола уж минуташ еха болкаш бар республикин столицера хьаьлаьгIий.

Аргунгаьна бена хьаьшний баь тIанийар IIоозенеш, Царна духьаьла бахьнар НПСС IIаьла районе хьаьлаьра а IIоллагIа а севрстаран Н. Айдинов, М. Демильханова, город Аргуна горсовета а, городской культурийн спортивни комитетан координационни совета председатель М. Скулаков, IIаьла районе а город Аргуна а - производстве хьаьлаьттаран, кагнирхой, техшархой, тIема а кхаьхьгаьна а ветеранаш, кхыдоа нах. Грозненеашта юкье да НПСС обкома культура отдела заведующий Г. Сайгаков, культура министр А. Кондаров.

Из цIей хьаьделлаш Михаил Духьален боламах, долча книйкех доагIа ший гонорар цу ГIулаьхьара ДIадахийтара Iачуденнача Стесе Люкнеберга, — йоах по. — Цун совагIа, вIашIехьалаьккхад лаьрхIа йола марцаш йоккхийн хьаьвийлаш бахьча наьха шоай лоIаме аттаьш ДIачуттелара йола почтовн счет. Цунца цхьана мехка чIоагIа IIоарIаьнн болча, уж объединенене тIахьийхаг профсоюзан IIаьдала моттигашкара органашн гитлеровски фашизм IIозаче советски халкъо даьхьа IIаьнна а а ДIидолийтаргдоца даьг финансоин гIо дара, Материаллин IIо де аьнна IIитта дехар дадийр ма ойла Дене премьер-министраган культура министрен. Дувцар духхьал истории хиина ца IIеш, дуне лоаларIа тIом даьхьа хаьа мацара тIехьалаьттача дерригачна низацца юкье хинна дотгатIал. вIаши юкьера тешам, хилхьашта юкьера диалог ма йийр.

Оскар Вернера дийдачеа тIатоха йиш я, Советски Союзага датски монумент Дадаьхьа ца сий дола дина шинатина дуцен шоллагIа тIом чакхбеларан мохк мукьаьхьахарн хетадаь Дене деш латтарга Гулаьхий духьал цхьа масал мара да хилар.

Александр ПОЛЮХОВ,
АПН соб. корр.
Копенгген.
Копенгген.

Юбилейна хетадаь хьажар

ХОЗА ХАЛХАР

Iаьрчача кхаь отделенех латташ донкха дина концерт дар дIадаьхьа IIоаттта дийнаьхьа В. И. Ленина цIерагIа Культура дворца. Сийлахьбоккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо Котало йьлкха 40 шу дизара хетадаьна художественни самодеятельноста халкъ кхоллама хьажара кхоаргIарчеча туре Грозненерча профсоюзни коллективаш гойтар.

Ерриг хьалхара отделени фусамдаьша — В. И. Ленина цIерагIа Дворца самодеятельносто дIайьхьар. Цар программе дар эрсий, вайнаьха, казачий пилеш, халхараш, Дакъа профессиональни гонаьш гойташ чаьхьаьлар цар хIара номер. ДиагIчарна юкье ер «Улыбка» яха хьалхара халкъа ансамбло оттаьх «Журавли» яха хореографически композиции. Цун автор—Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артист Н. Шарыпов. Ву дапаьр Нохч - ГIалгIай АССР Ленински комсомола премии лауреата — «Орга» яха халкъа ансамбло оттадь «Зиза» яха ихалнаьчча лирически а «Пала юхе» яха а вайнаьха халхараш. Безаме йийкар уж концерте инструментальни трио тIехьаьрг тоа а еш В. Мещерякова лекха «Болгарски хоро» яха болгарски халкъа халхар-хороводи, «Купмарсиган», Н. Языкове яьзьлуча «Нелюдимо наше море» яха а стихах, новзаш волгга эрсий композиторна К. П. Вильбоа йьлкха турпала-романтически дуэт хоза лекхар В. Рябоски Д. Бородинен.

IIоллагIа отделене поай, кхоллам гойташ бар химникаш, транспортникаш, швейникаш, хьехархой, машиностроитаьлаш, совхоза болххой, механизаьттахой, студенташ. Халкъа гонаьчаьна укхаза духха патриотически стихаш вайнаьр, сольни а массовни а иллеш дийлар, еаш ер духовой оркестр, хозаш дар вайнаьха муамаш.

Уж отделене дукха ер художественни чIено кодерзаш. Царна юкье хьаьсстта дIка вайнаьг М. Мамакаева «Дальнен васкет» яха стихотворени «Родина» совхоза болхлочо Хозайкова Алсета, Вахренсе стихотворенни «Хатьнь» — «Красный молот» заводерча Кравченно Людмилас, Р. Рождественске «Зенитчица» — цу заводерча Котлова Людмилас, В. Брунова «Котало» — «Чечнигстройтранс» ПАТО болхлочо А. Рындина. Тайпа а сакъердаьнна а дийкар ВЦСПС а Нохч-ГIалгIай АССР Ленински комсомола а премей лауреат йолча «Найсархо» яха «Трансмаш» заводера Артема цIерагIа клуба вокальни халкъа ансамбло даьха фронтовийн пьлнен вайнаьха пилеш.

Вай республике цIи хеза йоьзаш я «Красный молот» завода доулистий ансамбль. Цун кулгаьдеш ва цхьоалагIча халкъа самодеятельни холлама Ерриргосен хьажара лауреат Папиянц Сергей. ХIарше дета чу хьаьсара «Коза уйлаш кхоьеш а хьоьеш а, безаме IIалелхар, цу ансамбло «Кавказа ритмаш».

Тайп-тайпара кхаьмий дукха хаьхарш дар уж концерте самодеятельни артисташа. Шенача вайнаьха стиле дар Ашуров Вячеслава оттадь Нохч-ГIалгIай политехнита студенташца дах «Мехкарий лирически халхар». IIитта тамашийна хозаза а сакъердаме а, шийна юкье дукха акробатически номерашца а йолаш «Кочарга яха безаме армений халхар дар «Мериди» яха халхара хьалкъа ансамбло оттадийр.

Юрташкарча а городашкарча а коллективаш программаьта юкье кхьаьстта дукха дар вайнаьха сольни а массови а халхараш. Бакъда, царех массарел белгалдаьна дикаГIа а, вайнаьха IIаьдалагIа цIенагIа оттадь а халхаьрашдар дар «Чечнигшейбьет» яхача производственни объединенера вайнаьха халхара ансамбло гойтараш. Цига гудбенкарийн дог IIоздоькаьш, цу коллективо хьхайтар вай республике цхьаьхьа а дика халхара ансамбль хьажийнадта а, цун кулгаьдеш Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артист Мальцагов Докка вайнаьха халхарех дика кхетаьш, кхаьмаш цIенна фильмехарна дар Хозайкова Алсета, Вахренсе «Хатьнь» — «Красный молот» заводерча Кравченно Людмилас, Р. Рождественске «Зенитчица» — цу заводерча Котлова Людмилас, В. Брунова «Котало» яьзьлуча «Нелюдимо наше море» яха стихах, новзаш волгга эрсий композиторна К. П. Вильбоа йьлкха турпала-романтически дуэт хоза лекхар В. Рябоски Д. Бородинен.

IIоллагIа отделене поай, кхоллам гойташ бар химникаш, транспортникаш, швейникаш, хьехархой, машиностроитаьлаш, совхоза болххой, механизаьттахой, студенташ. Халкъа гонаьчаьна укхаза духха патриотически стихаш вайнаьр, сольни а массови а иллеш дийлар, еаш ер духовой оркестр, хозаш дар вайнаьха муамаш.

Уж отделене дукха ер художественни чIено кодерзаш. Царна юкье хьаьсстта дIка вайнаьг М. Мамакаева «Дальнен васкет» яха стихотворени «Родина» совхоза болхлочо Хозайкова Алсета, Вахренсе «Хатьнь» — «Красный молот» заводерча Кравченно Людмилас, Р. Рождественске «Зенитчица» — цу заводерча Котлова Людмилас, В. Брунова «Котало» — «Чечнигстройтранс» ПАТО болхлочо А. Рындина. Тайпа а сакъердаме а дийкар ВЦСПС а Нохч-ГIалгIай АССР Ленински комсомола а премей лауреат йолча «Найсархо» яха «Трансмаш» заводера Артема цIерагIа клуба вокальни халкъа ансамбло даьха фронтовийн пьлнен вайнаьха пилеш.

Вай республике цIи хеза йоьзаш я «Красный молот» завода доулистий ансамбль. Цун кулгаьдеш ва цхьоалагIча халкъа самодеятельни холлама Ерриргосен хьажара лауреат Папиянц Сергей. ХIарше дета чу хьаьсара «Коза уйлаш кхоьеш а хьоьеш а, безаме IIалелхар, цу ансамбло «Кавказа ритмаш».

Тайп-тайпара кхаьмий дукха хаьхарш дар уж концерте самодеятельни артисташа. Шенача вайнаьха стиле дар Ашуров Вячеслава оттадь Нохч-ГIалгIай политехнита студенташца даьх «Мехкарий лирически халхар». IIитта тамашийна хозаза а сакъердаме а, шийна юкье дукха акробатически номерашца а йолаш «Кочарга яха безаме армений халхар дар «Мериди» яха халхара хьалкъа ансамбло оттадийр.

Юрташкарча а городашкарча а коллективаш программаьта юкье кхьаьстта дукха дар вайнаьха сольни а массови а халхараш. Бакъда, царех массарел белгалдаьна дикаГIа а, вайнаьха IIаьдалагIа цIенагIа оттадь а халхаьрашдар дар «Чечнигшейбьет» яхача производственни объединенера вайнаьха халхара ансамбло гойтараш. Цига гудбенкарийн дог IIоздоькаьш, цу коллективо хьхайтар вай республике цхьаьхьа а дика халхара ансамбль хьажийнадта а, цун кулгаьдеш Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артист Мальцагов Докка вайнаьха халхарех дика кхетаьш, кхаьмаш цIенна фильмехарна дар